

- Комітет славістів). – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – С. 97 – 111.
5. Кудря Оксана Слово із вторинною колірною номінацією та конструкції-кольорохарактеристики в сучасній українській мові(гендерний аспект) // Мовознавчий вісник: Зб. наук. пр. / МОН України. Черкаський нац. університет ім. Б. Хмельницького. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. – 2010. – Вип. 10. – С. 16.
 6. Самарина Л. В. Особенности женского цветосприятия в традиционной культуре / Л. В. Самарина // Женщина и свобода: пути выбора в мире традиций и перемен: материалы международной конференции 1993г. – М.: 1994. – С. 384.
 7. <http://www.virtual.ks.ua/essays-term-papers-and-diplomas/5811-semantic-description-of-color-vocabulary.html>
 8. Lakoff, R. Extract from Language and Woman's Place/R. Lakoff//The Feminist Critique of Language: a reader / edited by Deborah Cameron. – Great Britain: TJIInternational Ltd, 1998. – P. 244.

Млиновська К.

Науковий керівник – доц. Панчук Г.Д.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЗАПОЗИЧЕНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ САЙТУ «СЛОВОТВІР»)

Адаптація іншомовних слів до української мови вважається однією з найскладніших складових процесу освоєння запозиченої лексики. Саме адаптація запозичень і є одним із способів поповнення словникового складу. **Причинами** запозичень є:

- використання термінологічної лексики;
- прагнення деталізувати уявлення про предмет, назва якого вже існує в мові;
- намагання замінити описовий вираз, словосполучення одним словом;
- «данина моді»;
- експресивність та емоційність висловлювання
- новизна звучання;

У мовознавстві проблема збагачення мови численними запозиченнями розглядається у багатьох дослідженнях, присвячених змінам у її лексичному складі. Серед них слід виділити роботи О. Потєбні, І. Огієнка, С. Семчинського, Ю. Жлуктенка, Л. Лисиченко, О. Муромцевої та ін.

Метою статті є аналіз процесу адаптації запозичень в українській мові на матеріалі сайту «Словотвір» (<http://slovotvir.org.ua>). **Актуальність теми** зумовлена недостатньою вивченістю іншомовних компонентів окремих тематичних груп лексики та засобів їх адаптації до української мови.

Однією з найактивніших сфер залучення до української мови нової англійської лексики є мас-медіа. Саме тому зі всіх тем (22), які представлені на цьому сайті, ми обрали саме мову реклами та ЗМІ. Аналізуючи запозичені слова в категорії «Медіа», ми виявили, що в більшості у мову проникають іменники: *instagram, self-sustainable, аватар, адаптер, белфі, вай-фай, гейтспіч, профайл, пружлінк, рекап, ресивер, римейк, софт, спам, спойлер* та ін. Наступними за чисельністю є прикметники: *інтерактивний, компаративний, негативний, позитивний, публічний, приватний, унікальний*. Ще менше, ніж прикметників, запозичено дієслів: *unlike, апнути, загулити, скропити, тролити, рекаст*. Чимало слів іншомовного походження у лексичному складі носії мови відтворюють (транскрибують чи транслітерують) інтуїтивно і на власний розсуд, без жодних орфографічних чи орфоепічних норм, як-от: *бріф, діджитал, тач-скрін, контент, тайм лапс, копірайтер, хеймер*. Значна частина естраджизмів (запозичень з іноземних мов) узагалі не транслітерована українською (*mobile application, browser* та інші).

Пропонуємо детальніший огляд вищезазначених слів та їх відповідників у контексті їх значення і доцільності вживання наведених відповідників (перше, виділене слово, взяте як допустиме).

Аватар (англ. – avatar втілення бога у фізичній формі) – це маленьке зображення, картинка або фотографія, яка використовується у соціальних мережах і розташовується поряд з іменем користувача. **Адаптація:** транслітерація. **Відповідники:** *мармизка, образок, личина, світлина, пискарлик, писок*. Слово *мармизка* взяте як допустиме через те, що означає лице. Використовується в жартівливій формі. Ми вважаємо, що такий варіант допустимий, та не кожен погодиться, що має *мармизу*, а не обличчя. Інші відповідники теж не зовсім вдалі, адже слово *образок* звучить добре, але має загальноуживане інше значення, *світлина* – вдале слово, але *світлина* – це будь-яке фото, не обов'язково *аватарка*, та не завжди *аватарка* є світлиною, іноді це малюнок. Лексему *парусна* М. Гоголь вживав зі значенням зображення чорта, у котре неодмінно треба було справжньому християнину плюнути. **Приклад вживання:** Моя подруга поставила аватар у Facebook з її молодшою сестричкою.

Селфі (англ. selfie; self – сам, само) – вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери смартфона, фотоапарата чи веб-камери. **Адаптація:** транслітерація. **Відповідники:** *самознімка, себешечка, самосвітлик, самусь, самофотка, себейка, себеишка, самоклац, себенька, себеклац, себенчик, себина*. Слово *самознімка* взяте як допустиме через те, що утворене складанням слів сам+знімок, тобто той, що сам себе знімає, що найбільше відповідає значенню запозиченого слова. Розглядаємо допустимий відповідник *самосвітлик* (від сам+світл(ина)+ик). Інші відповідники можна використовувати у розмовному стилі. **Приклад вживання:** Уперше поняття «селфі» з'явилося на інтернет-форумах у 2002 році і отримало широку популярність в соціальних мережах.

Компаративний (англ. – comparative) – який виражає порівняння або вживається для вираження

порівняння. **Адаптація:** до слова comparative + укр.суф. -н-+ (ий), + явище транслітерації. **Відповідники:** *порівняльний, відносний, співставний. Співставний* розглядаємо як кальку з російської мови (пор. сопоставительный), кращим варіантом вважаємо *зіставний*. Слово *порівняльний* пропонується як найкращий відповідник, адже є дослівним перекладом, який без вагань ми можемо використовувати у мові, уникаючи запозичення. Інші запропоновані відповідники не зовсім розкривають значення запозиченого слова. **Приклад вживання:** При дослідженні ми використовували компаративний аналіз.

Unlike (англ.) – забрати свій «лайк» з допису у Facebook. **Адаптація:** адаптації не відбувається, це слово увійшло в мову-реципієнт з мови-джерела в оригіналі. **Відповідники:** *розподобати, відхреститися, відподобати, розчаруватись, неподоба, висловити своє «пхе», добіса, незгода*. Слово *розподобати* обрано як найкращий відповідник тому, що префікс **роз-** відповідає англ. **un-**, слово *like* в перекладі означає *вподобати*, звідси і впливає слово *розподобати*, котре розкриває значення запозичення.

Приклад вживання: Під час вчорашньої презентації своїх останніх новинок Facebook повідомив про запуск кнопки Unlike.

Тролити (англ. trolling) – розміщувати в Інтернеті (на форумах, у групах новин Usenet, у вікі-проектах та ін.) провокаційні повідомлення з метою викликати конфлікти між учасниками, образи, марнослів'я тощо. **Адаптація:** до основи запозиченого слова troll + и + (ти). **Відповідники:** *збиткувати, глузувати, кепкувати*. Слово *глумитися* вважаємо найкращим відповідником, адже ним можемо замінити запозичене слово, не втративши його змісту. **Приклад вживання:** Олексій Дурнев полубляє тролити українських зірок.

Згідно з вищевказаним аналізом, можемо зробити висновок, що більшість англіцизмів адаптуються до української мови завдяки явищу транслітерації. Для запозичень з англійської мови (англіцизмів) характерні:

суфікс **-инг(-інг):** *едбастинг, конектинг, хостинг, тренінг, тролінг;*
звукосполучення **-дж-:** *дайджест, меседж (месидж), менеджмент;*
звукосполучення **-ай-, -ей-:** *вайфрєйм, вай-фай, девайс, гейтспіч, та ін.;*

Аналізуючи англійські запозичення, бачимо, що більшість з них при адаптації до мови-реципієнта обростають такими українськими афіксами:

суфіксами: **-ер- (-ор-):** *адаптер, бестселер, блогер, гардкор, демотиватор та ін.;* **-ість-:** *пасивність;* **-изм-:** *пуризм;* **-н-:** *унікальний, інтерактивний, компаративний, позитивний, приватний та ін.;* **-ит-:** *тролити, гулити, скролити;*

префіксом: **за-:** *загулити.*

Рисунок 1 показує варіанти лексичної адаптації слова *аватар*.

Рис. 1. Варіанти лексичної адаптації запозиченого слова *аватар*.

Процес запозичення іноземних слів неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається її збагачення, а з іншого витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. Ми виявили, що іноді запозичення можна замінити його дослівним перекладом, що також очищує українську мову від надмірних «чужих» слів. Адже навіщо використовувати англіцизм, якщо можна вжити власне українське слово, наприклад: *івент – подія, кастинг – проби, меседж – повідомлення, пітч – подача, плєср – програвач, ревію – огляд*.

Насторожує й тенденція зовсім іншого, можна сказати – протилежного характеру: намагання вилучити зі словника української мови певну частину слів, зокрема англіцизмів, які стали органічним її складником, і замінити їх штучно створеними (*аватар – мармизка, тискарік, писок; белфі – задчик; блутус – синьозуб; копі-паст – вкрав-та-встав; папараці – фотопроїда; селфі – самознімка, самоклад, себеклац, себенька, себина; трейлер – передуйко; фейсбук – мордокнига; фільтр – цідилко; флешка – шпиндик; юзернік – світлопика*) та ін.

Не варто забувати, що мова – саморегулюючий механізм, дія якого зумовлена певними законами. Мова сама здатна самоочишуватися, позбавлятися функціонально зайвого, непотрібного.

Висновки. Хоч процес запозичення вважається одним із важливих шляхів поповнення лексичного складу мови, але на сучасному етапі вже виникає небезпека перенасичення мови словами іноземного походження та вимивання національних лексем. Тому, на нашу думку, необхідно слідкувати за процесом запозичення та його результатом — запозиченим словом.

Поданий у роботі аналіз англіцизмів, вилучених із медіа, є хорошим матеріалом для лексикографічної практики. Аналіз англіцизмів у категорії «Медіа» на основі диференційних ознак їх адаптації дозволяє

встановити, що слова, зафіксовані на сайті «Словотвір», фактично мають різний ступінь освоєння у мові. Запропонований підхід до аналізу іншомовних запозичень дозволяє визначити, якою мірою вони освоєні у мовленні, тобто встановити, як до них реально ставиться наше суспільство. Інтенсивність процесу запозичення передбачає подальше дослідження у визначеному напрямі.

Нижник О.

Науковий керівник – доц. Головата Л. М.

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО НАПИСАННЯ ПЕРЕКАЗІВ

Актуальність дослідження. Перед методикою викладання стоїть завдання не тільки поповнювати шкільні знання з української граматики, але й виробляти практичні навички грамотного письма і зв'язного усного мовлення.

Переказ як вид роботи з розвитку зв'язного мовлення є дуже важливим, адже під час переказування учні застосовують чотири види мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання і письмо. Переказ – підготовча ланка до самостійного письма, до написання творів, виступів з різної тематики, відгуків тощо.

Багато уваги переказам як зразкам мовленнєвої діяльності учнів приділяли такі відомі лінгводидакти: М. Г. Стельмахович, О. М. Біляєв, С. І. Дорошенко, І. С. Олійник, М. І. Пентилюк, В. Я. Мельничайко, А. В. Ярмолюк та інші.

Робота з розвитку зв'язного мовлення, що проводиться на основі глибокого засвоєння всіх програмових питань шкільного курсу, формує високу культуру усного й писемного мовлення учнів, їх уміння викладати думки логічно, послідовно, дотримуватися літературних норм.

Проте слід пам'ятати, що уміння самостійно створювати тексти не може бути сформоване в учнів без наслідування готових зразків. Такими зразками і служать тексти, пропоновані для відтворення.

Переказ – це вид роботи з розвитку зв'язного мовлення, який передбачає передачу в усній чи письмовій формі прочитаного або прослуханого тексту. До переказів умовно відносять і конспектування прочитаної статті, і запис прослуханих виступів і т. ін. Переказ навчає глибоко розуміти і правильно передавати чужі думки, він виробляє навички самостійного викладу думок в усній і письмовій формі.

Незалежно від специфічних рис переказів, спільною однакою для них є сприйняття змісту готового тексту і його відтворення. Проте і сприймання, і відтворення можуть бути різними за характером, способом їх реалізації, формою викладу і навчальною метою. Ці чинники дозволяють класифікувати перекази, хоч єдиної системи методична наука ще не виробила.

Професор М. Г. Стельмахович у навчально-методичному посібнику «Система роботи з розвитку зв'язного мовлення у 4 – 8 класах» подає таку класифікацію переказів:

За способом передачі тексту: усні, письмові.

За характером текстового матеріалу: розповіді, описи, роздуми.

За метою проведення: навчальні, контрольні [6, с. 36].

Доктор педагогічних наук, професор М. І. Пентилюк вважає, що основним критерієм, який визначає навчальну цінність переказу (незалежно від його форми – усної чи письмової, мети – навчальної чи контролювальної), є повнота відтворення висловлювання. Саме на цій основі розрізняють такі види переказів:

– докладні (зміст вихідного тексту відтворюється повно, з усіма деталями, зберігаються тип тексту, його композиційні і мовні особливості);

– стислі (передається головне із змісту тексту, деталі опускаються. Тип тексту може бути збережений або змінений залежно від обсягу та ступеня стислості);

– вибіркові (відтворюється не весь текст, а якась його частина, пов'язана з певною темою; його композиція, як правило, змінюється);

– творчі (вправа передбачає внесення певних змін у зміст чи композицію вихідного зразка – заміну особи розповідача, доповнення тексту, перестановку частин тощо) [5, с. 301].

Робота над готовим матеріалом, сприймання змісту і його відтворення є спільними для всіх видів переказів. Проте, незважаючи на це, робота над будь-яким видом переказу повинна бути цілеспрямованою та систематичною.

Переказування тексту безпосередньо залежить від його сприймання учнями. Варто пам'ятати, що чим яскравіше та образніше сприймається текст, тим легше його переказати. Найлегше переказувати тексти розповідного характеру. Описи та роздуми переказувати набагато важче, оскільки вони не мають сюжету та конкретних персонажів. Але учням варто давати для переказування і зразки таких типів мовлення, тому що в мовній практиці дорослого життя питома вага цих текстів зростатиме.

Ефективними шляхами роботи з розвитку зв'язного мовлення є:

– проведення взаємозв'язку між усною і писемною формами виконання;

– забезпечення логічного продовження мовного розвитку учнів;